

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

پژوهشکده تاریخ

پایان نامه کارشناسی ارشد تاریخ

گرایش ایران دوره اسلامی

عنوان پایان نامه

بررسی وضعیت تجارت خارجی ایران در دوره شاه عباس اول صفوی

استاد راهنما

دکتر احسان اشراقی

استاد مشاور

دکتر حسن زندیه

پژوهشگر

علی اشرف شریعتی

بهمن ماه ۱۳۹۰

بسم الله الرحمن الرحيم

الف

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

پژوهشکده تاریخ

پایان نامه کارشناسی ارشد تاریخ

گرایش ایران دوره اسلامی

عنوان پایان نامه

بررسی وضعیت تجارت خارجی ایران در دوره شاه عباس اول صفوی

استاد راهنما

دکتر احسان اشراقی

استاد مشاور

دکتر حسن زندیه

پژوهشگر

علی اشرف شریعتی

بهمن ماه ۱۳۹۰

ب

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

مدیریت تحصیلات تکمیلی

چکیده پایان نامه

موضوع پایان نامه: بررسی وضعیت تجارت خارجی ایران در دوره شاه عباس اول

استاد راهنما: احسان اشراقی

استاد مشاور: حسن زندیه

چکیده پایان نامه تحصیلی: (علی اشرف شریعتی) دانشجوی مقطع کارشناسی ارشد

- زبان اصلی مدرک: فارسی

- کلید واژه ها (keyword):

واژه های فارسی: تجارت، شاه عباس اول، ابریشم، کاروان سرا، ارامنه

واژه های انگلیسی trade shah abbas I silk caravansary Armenian

این رساله در صدد بررسی تجارت خارجی ایران عصر شاه عباس اول صفوی بوده است، و پس از بررسی

منابع و مأخذ موجود به نتایج زیر رسیده است.

ایران در دوره شاه عباس اول با کشورهای مختلف روابط تجاری داشته است. در سال ۱۰۲۶ ه. ق/ ۱۶۱۷ م.

قراردادی تجاری - سیاسی میان ایران و انگلیس بسته شد، پس از این قرارداد، فرمانی از طرف شاه

عباس اول در خصوص آزادی تجارت انگلیسی ها در ایران صادر شد، پس از این توافق و فرمان تجارت

ایران با انگلیسیها رونق گرفت. هلندی ها دیگر طرف تجاری ایران در این دوره بودند. پس از اخراج

پرتغالی‌ها از ایران در تاریخ ۱۰۳۲ ه‍.ق/۱۶۲۳م. کمپانی هند شرقی هلند ایران را بازار مناسبی برای فروش اجناس خود دید، این کمپانی کالاهائی چون قالی، پشم، ابریشم، شراب، از ایران می‌خرید، و در درعوض کالاهائی چون پارچه‌های هلندی، ادویه، قند، عطر و مواد معدنی به ایران صادر می‌کرد. عثمانی هم یکی از طرف‌های تجاری ایران بود. عثمانی کالاهایی چون ابریشم و احشام مختلف از ایران می‌خرید. هند دیگر طرف تجاری مهم ایران به شمار می‌رفت، این کشور کالاهایی چون روناس، ابریشم، توتون، تنباکو و انواع میوه از ایران می‌خرید و درعوض مس، آهن و فولاد را از راه خشکی به ایران صادر می‌کرد. ایران با روسیه و شهرهای ایتالیایی نیز روابط تجاری داشت، ایران به هر دوی آنها ابریشم می‌فروخت و از روسیه کالاهایی چون پوست خز وارد می‌کرد. ابریشم مهمترین کالای صادراتی ایران در دوره شاه عباس اول به شمار می‌رفت. ابریشم در ایالاتی چون گیلان، مازندران، گنجه، شیروان، خراسان و قزاق تولید می‌شد. شاه عباس با در اختیار گرفتن ایالات ابریشم خیزی چون گیلان و مازندران و مهاجرت دادن ارامنه به آن نواحی درصدد افزایش تولید ابریشم برآمد تا جوابگوی رشد تقاضای این کالا در عثمانی و اروپا باشد که موفق به این کار نیز شد. ایران ابریشم را به دو صورت خام و مصنوعات ابریشمی صادر می‌کرد. مصنوعات ابریشمی از جمله قالی‌های ابریشمی در کارگاه‌های سلطنتی تولید و صادر می‌شد. بخش عمده صادرات ابریشم ایران را ارامنه انجام می‌دادند. شاه‌عباس اول ارامنه را به خاطر توانایی در تجارت، داشتن تجارب ارزنده در تجارت بین‌المللی به عنوان کارگزار خود در تجارت خارجی انتخاب و وظیفه صدور ابریشم را بدان‌ها سپرد، علاوه براین، ارامنه در آن دوره دارای امتیازات دیگری نیز بودند که سبب شد شاه‌عباس این وظیفه خطیر را به آنها واگذار کند، از جمله اینکه آنان از جماعات ارمنی ساکن اروپا جهت تسهیل کار خود بهره می‌بردند و در ضمن در زمینه ارتباط با اروپائیان تواناتر از دیگر تجار ایرانی بودند چون از نظر دینی با آنها تشابه داشتند و با زبان آنان نیز آشنائی داشتند. شاه عباس با ساختن راه‌های جدید و ترمیم راه‌های قدیمی، سنگ‌فرش کردن برخی از آنها، ساخت کاروان‌سراها در مسیرهای تجاری، در صدد تسهیل تجارت برآمد که موفق نیز بود. اقدام دیگر شاه‌عباس که به تجارت خارجی ایران یاری رساند ایجاد حکومت مرکزی قدرتمند از طریق سرکوب نیروهای خود سر، مبارزه با دزدان و راه‌زنان و همچنین بیرون راندن اشغالگران خارجی از کشور بود زیرا با این کار امنیت لازم برای انجام تجارت در کشور مهیا شد.

فهرست مطالب

فصل اول: کلیات طرح تحقیق، یا طرح تحقیق، یا کلیات تحقیق و یا

- ۱..... کلیات
- ۲..... مسأله پژوهش
- ۳..... موضوع پژوهش
- ۳..... قلمرو پژوهش
- ۴..... اهمیت و ضرورت پژوهش
- ۴..... اهداف پژوهش
- ۵..... نوع پژوهش
- ۵..... سؤالات پژوهش
- ۵..... فرضیه‌های پژوهش
- ۶..... تعریف واژه‌های مهم و کلیدی
- ۹..... فصل دوم: روش‌شناسی پژوهش (روش اجرای پژوهش)
- ۱۰..... روش پژوهش
- ۱۰..... روش جمع‌آوری اطلاعات
- ۱۱..... روش تجزیه و تحلیل اطلاعات
- ۱۲..... فصل سوم: پیشینه موضوع پژوهش

کتاب‌ها.....	۱۳.....
پایان نامه‌ها.....	۱۶.....
مقالات.....	۱۶.....
فصل چهارم: کشورهایی که با ایران عصر شاه عباس اول روابط تجاری داشتند و معاملات آنها با	
ایران.....	۱۸.....
۱. ۴. انگلستان (کمپانی هند شرقی انگلستان).....	۲۰.....
۲. ۴. هلند (کمپانی هند شرقی هلند).....	۲۵.....
۳. ۴. دیگر طرف‌های تجاری ایران و معاملات آنها با ایران عصر شاه عباس اول.....	۳۳.....
فصل پنجم: نقش ابریشم در تجارت خارجی ایران عصر شاه عباس اول.....	
۱. ۵. مناطق تولید کننده ابریشم.....	۳۹.....
۲. ۵. میزان تولید ابریشم ایران و تلاش شاه عباس برای بالا بردن تولید آن.....	۴۲.....
۳. ۵. عملیات خرید و فروش ابریشم.....	۴۴.....
۴. ۵. مصارف ابریشم.....	۴۶.....
۱. ۴. ۵. مصرف ابریشم در کارگاه‌های سلطنتی.....	۴۶.....
۲. ۴. ۵. استفاده از ابریشم خام در کار صادرات.....	۴۹.....
۵. ۵. انحصار تجارت ابریشم.....	۵۰.....
۶. ۵. رشد تقاضای اروپاییان برای ابریشم ایران.....	۵۲.....
۷. ۵. نتیجه صدور ابریشم.....	۶۶.....
فصل ششم: نقش ارامنه در تجارت خارجی ایران عصر شاه عباس اول.....	
۱. ۶. ورود ارامنه به ایران.....	۵۹.....
۲. ۶. علت واگذاری بخش عمده‌ی تجارت خارجی ایران به ارامنه.....	۶۲.....

۶۴.....	۳ نقش آرامنه در تجارت خارجی ایران.....
۶۹.....	فصل هفتم: اقدامات شاه عباس در زمینه ایجاد وتوسعه بسترهای مورد نیاز تجارت
۱۰۷ :	مبارزه با دزدان و راهزنان ، برقراری حکومت مرکزی قدرتمند، بیرون راندن کشورهای
۷۰.....	متجاوز خارجی از جمله ازبکان ، عثمانی و پرتغال.....
۷۰.....	۱۰۱ : ایجاد امنیت از طریق مبارزه بر ضد دزدان و راه زنان
۷۵.....	۲۰۱ : سرکوب نیروهای خود سر و ایجاد مرکزیت قدرتمند سیاسی.....
۷۸.....	۳۰۱ : جنگ با اشغالگران عثمانی ، ازبکان و پرتغالی و بیرون راندن آنها از کشور و برقراری امنیت در مناطق مرزی.....
۸۲.....	۲ : ایجاد وتوسعه شبکه راهها و کاروان سراها.....
۸۲.....	۱۰۲ : وضع راهها قبل از دوره شاه عباس اول.....
۸۴.....	۲۰۲ : راه در دوره صفویه.....
۸۹.....	۳۰۲ : راهها و شهرهایی که تجارت در آنها انجام می شد.....
۸۹.....	شهرهای تجاری.....
۹۵.....	راههای تجاری.....
۱۰۱.....	۳۰۳ : کاروانسرا ، ساختمانی در خدمت تجارت.....
۱۰۹.....	۴۰۳ : نقش نهاد راهداری در تسهیل تجارت در دوره شاه عباس اول.....
۱۱۲.....	نتیجه.....
۱۱۴.....	کتاب نامه.....
۱۲۱.....	ضمایم.....
	فهرست جداول
۲۸.....	جدول اجناس وارداتی کشتی فان هلسدن هلندی به ایران.....
۲۹.....	جدول اجناس صادراتی و وارداتی کمپانی هند شرق هلند به ایران در دوره شاه عباس اول.....

- جدول فهرست اجناس مورد قبول ملایم بیگ (ملک التجار شاه عباس).....۳۰
- جدول میزان تولید ابریشم ایران براساس گزارش‌های مختلف.....۴۳
- جدول قیمت انواع ابریشم در گیلان.....۴۵
- جدول قیمت هر پوند ابریشم لاجی در انگلستان.....۴۵
- جدول میزان صادرات ابریشم کمپانی هند شرقی انگلیس و هلند از ایران در دوره شاه عباس اول.....۵۵
- جدول قراردادهایی که کمپانی هند شرقی انگلیس برای خرید ابریشم با ایران منعقد کرده بود.....۵۷

فصل اول

فصل مقدماتی

۱.۱. مساله پژوهش :

به هنگام جلوس شاه عباس اول ، ایران از نظر اقتصادی به صورت اعم و تجاری به صورت اخص وضعیت مناسبی نداشت ؛ چون در مسیرها و مناطقی که تجارت صورت می گرفت امنیت چندانی موجود نبود ، همچنین بخشی از راههای شمال شرقی کشور در اختیار ازبکان قرارداشت و تجارت جنوب کشور هم تحت تأثیر حضور پرتغالی ها بود . ترکان هم در غرب و هم در شمال غرب کشور بر بخشی از مسیر تجارت ابریشم منتهی به اروپا مسلط بودند،همچنین آنان بخش هایی از خاک ایران که در آنجا ابریشم تولید می شد را اشغال کرده بودند . بعلاوه امنیت به عنوان پیش شرط تجارت از کشور رخت بر بسته بود زیرا حکام خود سر در ایالات و برخی از قزلباشان یاغی توجهی به حکومت مرکزی نداشته به خود سری عادت کرده بودند.

ولی در دوره شاه عباس اول وضعیت دگرگون شد؛ ضمن برقرای امنیت در کشور، تجارت ایران نیز در این دوره به شکوفایی قابل توجهی دست یافت. حال مسئله اینجاست که نقش شاه عباس اول در این زمینه چه بوده است؟ و اینکه ابریشم در روابط تجاری ایران چه نقشی را ایفا می کرده است؟ چرا ارمنه در این دوره به تجارت خارجی ایران وارد شدند و نقش آنان در این زمینه چه بود؟

۱. ۲. موضوع پژوهش:

این پژوهش درباره تجارت خارجی ایران عصر شاه عباس اول صفوی است. در این پژوهش تلاش شده است روابط بازرگانی ایران، با دیگر کشورها بررسی شود.

۱. ۳. قلمرو پژوهش:

الف) قلمرو مکانی:

موضوع این پایان نامه تجارت خارجی ایران است پس گستره مکانی این تحقیق به تمام نقاطی که تجارت خارجی ایران با آنجا صورت می گرفته، کشیده خواهد شد. از جمله کشورهایی چون عثمانی، انگلستان، اسپانیا و ایتالیا و هلند... و همچنین ایالات ایرانی که تولید کننده ابریشم بودند در حوزه بحث قرار خواهند گرفت، از جمله این ایالات می توان به گیلان، مازندران، شروان، گنجه، خراسان و گرجستان اشاره کرد. همچنین دامنه بحث به شهرهای تجاری از جمله اردبیل، تبریز اصفهان، هرموز و... کشیده خواهد شد. و نواحی که در آنجا شورش‌هایی انجام شده و سبب ناامنی در آن محل شده، نیز باید مورد بررسی قرار گیرد چون این شورش‌ها ناامنی را در کشور ایجاد می کردند و ناامنی یکی از موانع اصلی تجارت است، از جمله این ایالات می توان به فارس، کرمان، گیلان، گرجستان... اشاره کرد. از دیگر موارد در بحث قلمرو مکانی، راه‌ها و کاروان‌سراهای داخل کشور است که در مباحث به آن اشاره شده است. همچنین راه‌های خارج از کشور که تجارت در آن مسیرها انجام می شده است.

ب) قلمرو زمانی:

قلمرو زمانی این تحقیق از ۱۴ ذی‌القعدة ۹۹۵ ه. ق تا ۱۰۳۸ ه. ق می باشد.

ج) قلمرو موضوعی:

موضوع این پژوهش تجارت است و بخش عمده پژوهش هم به تجارت اختصاص پیدا خواهد کرد. البته چون تجارت و سیاست روابط متقابلی با هم دارند پس به ناچار پای قلمرو موضوعی تحقیق به روابط سیاسی ایران با شرکای تجاریش نیز کشیده خواهد شد. همچنین چون پیش شرط تجارت، وجود یک حکومت مرکزی قدرتمند است که به مبارزه با نیروهای خودسر بپردازد، تا بتواند امنیت داخلی را تأمین کند و همزمان با دفاع از کشور در مقابل بیگانگان به ایجاد امنیت در مرزها بپردازد. پس قلمرو موضوعی تحقیق به نحوه سرکوبی قیام‌های متعددی که در دوره شاه عباس در ایالاتی چون گیلان مازندران و فارس و... و همچنین جنگ‌های وی با بیگانگان از جمله عثمانی، ازبکان و پرتغال نیز کشیده خواهد شد. بعلاوه چون تجارت نیاز به بسترهایی چون راه و ساختمان‌های وابسته بدان نیز وابسته است پس این مباحث نیز در قلمرو موضوعی این تحقیق قرار می‌گیرد. همچنین ابریشم به عنوان مهمترین کالای صادراتی ایران، نیز در قلمرو موضوعی بحث قرار داده شده است و البته تجارت ارمنی به عنوان کارگزاران شاه عباس در تجارت خارجی نیز در قلمرو موضوعی این تحقیق قرار خواند گرفت.

۱. ۴: اهمیت و ضرورت انجام این پژوهش:

تاریخ، حافظه جوامع انسانی است پس چنان‌که انسان در مسیر زندگی خود بایاری گرفتن از حافظه و تجربیات گذشته اش راه را از چاه تشخیص داده، مسیر درست خود را می‌یابد؛ جوامع انسانی هم می‌توانند با یاری گرفتن از تاریخ به یافتن راه درست زیستن کمک شایانی به خود بکنند. در دوره شاه عباس اول صفوی، ایران به علل مختلف از جمله سیاست‌های درست اقتصادی و سیاسی و روشهای اداره مناسب کشور و بهره برداری صحیح از شرایط بین‌المللی به شکوفایی اقتصادی عظیمی دست یافت و سطح زندگی مردم ایران تاحدقابل ملاحظه‌ای بالا رفت. از مهمترین عوامل این رونق اقتصادی، رونق تجارت خارجی در ایران این دوره است پس روشن ساختن زوایای روابط تجاری ایران با سایر کشورها در این دوره اهمیت به سزایی دارد چون بدون این کار درک روشنی از تاریخ ایران در این دوره نخواهیم داشت و همین امر ضرورت انجام پژوهش در این حوزه را می‌رساند.

۱. ۵: اهداف پژوهش:

هدف این پژوهش این است که ضمن بررسی روابط تجاری ایران با دیگر کشورها در دوره شاه‌عباس اول، به نقش خودشاه‌عباس اول، به عنوان شاه کشور و همچنین بزرگترین تاجرمملکت، در تجارت خارجی، همچنین نقش ارامنه و ابریشم در این کار بپردازد.

۱. ۶. نوع پژوهش:

این پژوهش، یک تحقیق بنیادی است.

۱. ۷. سوال‌های پژوهش:

۱. ایران در دوره شاه‌عباس اول با چه کشورهایی روابط تجاری داشته است؟

۲. نقش ابریشم در تجارت خارجی عصر شاه‌عباس اول چه بود؟

۳. نقش ارامنه در تجارت خارجی ایران در دوره شاه‌عباس اول چه بود؟

۴. شاه‌عباس اول چه اقداماتی در زمینه ایجاد و توسعه زیرساخت‌های مورد نیاز تجارت در ایران انجام داد؟

۱. ۸: فرضیه‌های پژوهش

۱- کشورهای انگلستان، هلند، عثمانی، هندوستان، روسیه، شهرهای ایتالیایی، فرانسه، عربستان و جزایر هند شرقی و سیلان شرکای تجاری ایران در این دوره بودند.

۲- ابریشم به عنوان مهمترین کالای صادراتی ایران، نقش مهمی در ایجاد روابط با دیگر کشورها و همچنین کسب درآمد برای ایران داشت.

۳. ارامنه نقش کارگزاران شاه در تجارت خارجی را بر عهده داشتند.

۴. شاه‌عباس با ایجاد حکومت مرکزی قدرتمند و مبارزه با دزدان و راهزنان از طرفی و از طرف دیگر ایجاد و توسعه راه‌ها و کاروانسراها در جهت توسعه زیرساخت‌های تجارت تلاش کرد.

۱. ۹. تعریف واژه‌های مهم و کلیدی

۱. ۹. ۱. تجارت :

تجارت محوری‌ترین مفهوم این پژوهش است که بخش عمده کار، حول این مفهوم می‌گردد. در علم اقتصاد شماری از معانی را برای تجارت قائل شده‌اند.

الف: وسیله‌ایی برای کسب معاش، نوعی اشتغال، کار، نوعی حرفه، کارماهرانه مخصوصی که از کار غیر ماهرانه یا از کسب یا پیشه یا زراعت متمایز شده بود.

ب: خریدن و فروختن، داد و ستد، بازرگانی

پ: تجارت دلالت دارد بر نوعی اشتغال و کسب گروهی از مردم که اشتغال یا کسب یکسانی دارند.^۱

۱. ۹. ۲. بازار :

بازار جائی است که در آن بطور متناسب عده‌ای از بازرگانان جمع می‌شوند تا کالاهای خود را به فروش برسانند.

بازار جائی است که در آنجا تقاضای خریداران با عرضه فروشندگان برخورد کرده و با هم‌دیگر بر قیمت معینی به توافق می‌رسند.

اصطلاح بازار تنها با کالاها منطبق نیست، بلکه مربوط می‌شود به تمام ثروت‌های اختصاصی که مورد معامله قرار می‌گیرند. عملیات و معاملات بازرگانی یا مالی ممکن است مربوط به تاریخ همان زمان

^۱. گولد، جولیوس، فرهنگ علوم اجتماعی، محمد جواد مازندرانی، تهران، انتشارات مازیار، ۱۳۷۶،

معامله باشد (بازار معاملات نقد) یا اینکه در تاریخ معین و معلوم آینده تحقق پیدا کند.^۱

۱. ۹. ۳. صادرات :

کلی‌ترین مفهوم صادرات دلالت دارد بر هر یک از اقلام اجتماعی و فرهنگی که از یک واحد اجتماعی به واحد اجتماعی دیگر منتقل می‌شود و تأکید بر واحد اجتماعی مبدأ قرار می‌گیرد. این اصطلاح به معنای حقوقی، اقتصادی و فنی تر خود بر یکی از دو مورد زیر اشاره می‌کند:

الف: کالاهای اقتصادی که به ساکنان واحدهای اقتصادی، نهادهای اقتصادی، نهادهای دولت کشوری (به جز کشور مبدأ)

ب: هر کالایی که در اصل معامله‌ایی را ایجاد می‌کند که به ادعای پرداخت از جانب کشور خودی در مقابل ساکنان، واحدهای اقتصادی، نهادهای دولت کشور خارجی می‌انجامد.^۲

۱. ۹. ۴. واردات :

این اصطلاح در قدیمی‌ترین معنای خود اشاره دارد بر محصولاتی قابل لمس که از خارج به داخل کشور وارد شود.^۳

۱. ۹. ۵. کاروان‌سرا:

کلمه کاروان‌سرا از دو بخش «کاروان» و «سرای» درست شده است. بخش دوم آن یعنی سرای به معنی خانه است و با هم معنی خانه کاروان را می‌رساند. کاروان‌سرا ساختمانی بوده است که به عنوان

^۱. سووه، توماس، فرهنگ اصطلاحات اجتماعی - اقتصادی، م آزاده، تهران، مازیار، ۱۳۵۴، چاپ اول، ص ۲۳۴

^۲. گولد، جولیوس، فرهنگ علوم اجتماعی، محمد جواد مازندرانی، تهران، انتشارات مازیار، ۱۳۷۶، چاپ اول، ص ۵۵۵،

^۳. همان، ۸۸۴

مسافرخانه در کشورهای چو ایران به کار گرفته می‌شده است، این ساختمان تسهیلاتی برای تجار، زائرین و دیگر افرادی که قصد مسافرت داشتند مهیا می‌کرد^۱

۱. ۹. ۶. ملک‌التجار:

کسی که مسئول تمامی کارگاه‌ها و کارخانجات سلطنتی بود، ملک‌التجار خوانده می‌شد. ملک‌التجار فردی بود که بر تولید ابریشم و عملیات تولید پارچه‌های زربفت و نقره بفت در کارگاه‌های سلطنتی نظارت می‌کرد، او همچنین نمونه‌های مختلف را بررسی می‌کرد. وی بر تولید مواد خام، انبارکالاها، و محصولات نهایی کارگاه‌ها نیز نظارت داشت. ملک‌التجار رئیس تمام کارگاه‌های سلطنتی بود که به کار تولید پارچه اشتغال داشتند.^۲

۱. ۹. ۷. راه‌داری:

به دلیل اهمیتی که راه‌های مواصلاتی در حیات اجتماعی و سیاسی جوامع داشت، دولت‌های متمرکز در طول تاریخ توجه خاصی به احداث، نگهداری و امنیت راه‌ها نشان می‌دادند. حفظ و نگهداری راه‌ها مستلزم تأسیس برخی نهادها نیز بوده است، یکی از این نهادها، راه‌داری است. نهاد راه‌داری همواره با دو مسئله اساسی در تاریخ ایران ملازمه داشته است: ۱- برقراری امنیت در راه‌ها ۲- اخذ عوارض مخصوص از مسافران و کالاهایشان. در ایران این عوارض بیشتر عوارض «راه‌داری» شناخته شده است. از اینرو راه‌داری از یک سو نام نهاد مستقلی است که وظیفه حفظ راه‌ها را بر عهده داشته است و از سوی دیگر نام نوعی عوارض می‌باشد که راه‌داران از کالاها و راه‌گذران دریافت می‌کرده‌اند.^۳

^۱, Encyclopaedia Iranica. CARAVANSARY

^۲. matthee, Rudolf p. Of Trade in Safavid Iran The politics. Cambridge, the press syndicate of the university of Cambridge, 1999, 45

^۳. صادقی، مقصود علی. تابستان ۱۳۷۸. راه‌داری در روزگار صفویه و چند سند منتشر نشده. «مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی تبریز» - شماره ۱۷۱ از صفحه ۸۱ تا ۱۱۰

فصل دوم

روش شناسی پژوهش

۲. ۱: روش پژوهش:

در این پژوهش از روش اثبات گرایی یا پوزیتیویسم استفاده شده است. زیرا این روش تحقیق در مقایسه با دیگر روشهای تحقیق در تاریخ با موضوع این پایان نامه تناسب بیشتری دارد.

از جمله :

۱. در درجه اول داده های مربوط به تجارت بیرون از ذهن پژوهشگر وجود دارد

۲. می بایست از روشهای آماری نیز استفاده شود

۳. ارزشها خیلی در کار تحقیق به کار نمی آیند

در واقع تجارت به عنوان پدیده های اجتماعی و سیاسی به گونه ای قانونمند و مستقل از ذهن انسان وجود دارد وظیفه اصلی این پژوهش نیز کشف آن واقعیت ها بدون هر نوع دخل و تصرفی است همچنین از سایر عللی که استفاده از روش اثبات گرایی را ایجاب می کند این است که در تجارت قوانین نوشته و نانوشته ای وجود دارد و مورخ تاریخ اقتصادی می تواند با درک این قوانین به تاریخ

نگاری روابط تجاری بپردازد ویژگیهای نام برده ، نقاط اشتراک روش تحقیق اثباتی و موضوع این پایان نامه است پس در این پایان نامه از روش اثباتی استفاده به عمل خواهد آمد.

۲. ۲. روش جمع آوری اطلاعات

در این پژوهش از روش کتابخانه ای برای گرد آوری اطلاعات استفاده شده است.

۲. ۳. روش تجزیه و تحلیل اطلاعات

در این پژوهش از روش کمی در تجزیه و تحلیل اطلاعات استفاده شده است چون درحوزه تجارت واقتصاد داده‌ها کمی هستند ، البته از روش کیفی هم در تجزیه و تحلیل بخش‌هایی از تحقیق استفاده شده است آن‌هم بخش‌هایی که داده‌های آن کمی نیستند.

فصل سوم

پیشینه موضوع پژوهش

۳. ۱. کتاب‌ها :

تا به حال اثری مستقل راجع به تجارت خارجی ایران در دوره شاه عباس اول به چاپ نرسیده ، منتهی در پژوهش های صفویه شناسی و همچنین تواریخ مربوط به روابط خارجی ایران ، بحث تجارت خارجی دوره شاه عباس هم منعکس شده است .

از جمله اولین آثاری که راجع به روابط ایران و اروپا به چاپ رسیده و دارای آگاهی‌هایی راجع به تجارت خارجی ایران دوره شاه عباس اول است ، کتاب "تاریخ روابط ایران و اروپا در دوره صفویه" تألیف نصرالله فلسفی است .نویسنده در این کتاب به تاریخ روابط ایران و کشورهای اروپایی از جمله پرتغال و اسپانیا و هلند و انگلستان و آلمان پرداخته است ودر کنار مسائل سیاسی به مسایل اقتصادی و تجاری نیز پرداخته است .نقص این کار در رابطه با موضوع این پایان نامه آنجاست که توجهی به ابریشم به عنوان مهمترین کالای صادراتی ایران نداشته است، همچنین به راه‌های ایجاد امنیت در داخل کشور و تاثیر بسترهای لازم برای تجارت از جمله راه و ساختمان‌های وابسته بدان توجهی نشان نداده است.